

Soolise võrdõiguslikkuse võtmeküsimused

Regionaalareng ja sooline tasakaal

Meid ümbritsev ruum määrab ära selle, mida me selles ruumis saame teha, kuidas me end seal tunneme ja kuidas me omavahel suhtleme. See, kuidas ruum on planeeritud, avaldab kriitilist mõju nii meeste kui naiste elukogemusele ja võib mängida olulist rolli meie elu lihtsamaks muutmisel või vastupidi – muutes meie elu raskemaks

Ruumiline planeerimine on eri tasanditel ühiskonnaplaneerimine, mille eesmärgiks on sünteetiliselt ja interdistsiplinaarselt koordineerida, kujundada, suunata ja kontrollida arengut ja ressursside jaotamist geograafiliselt defineeritud ruumis, arvestades sotsiaalseid, majanduslikke, looduslikke (sh ökoloogilisi) ja kultuurilisi (sh esteetilisi) reaalsusi ja tulevikuvisionid (aspekte). Regionaalne/ ruumiline planeerimine peab olema demokraatlik, kõikehaarav, funktsionaalne ning pikaajalisusele orienteeritud. (*Euroopa Regionaalse/ Ruumilise Planeerimise Harta*, Torremolinos 20.05.1983)

Kui vaadata elukeskkonda, lähtudes soolisest perspektiivist, siis peamine sooline erinevus, mis mõjutab avaliku ruumi kasutamist, on seotud meeste ja naiste erineva osalusega hoolitseja rollis ja vastutuses.

Arvestades valitsevat tööde soospetsiifilist jaotust, on peamiselt naised need, kellel lasub vastutus hoolitsuse ja kodumajapidamisega seotud tööde eest nii perekonnas kui ühiskonnas. Vastutades perede igapäevase elukorralduse eest, on naised peamiselt avaliku ruumi kasutajad ning samuti perede elukeskkonna kujundajad ja naabruskonnaga suhete loojad. Seda asjaolu arvesse võttes kerkivad ruumilisel planeerimisel esile täiesti erinevad prioriteedid.

Paljud varasemad ja ka praegused ruumilise planeerimise trendid peegeldavad meeste elustiili ja rolle ning ei arvesta hoolitsejarollist tulenevate vajadustega avaliku ruumi osas.

Võimalikud soolise ebavõrdsuse ilmingud regionaaltasemel

1. Meeste ja naiste **töökohtade ruumilise segregatsiooni kasv**. See tendents taastoodab meeste ja naiste horisontaalset ja vertikaalset segregatsiooni tööturul ning samuti raskendab pere ja kodumajapidamisega seonduvate kohustuste jagamist perekonnas.

2. Sellised **regionaalpoliitilised sekkumised** nagu toetused klastrite moodustamiseks, noorte ettevõtjate toetamine või tööstuskülade rajamine kalduvad aitama kaasa selliste töökohtade loomisele ja arendamisele, kus reeglina domineerivad mehed. Naiste osaks saab sellistest toetustest enamasti väga väikene osa.

3. Paljudes regioonides näitab **meeste ja naiste palgavahe** kasvutendentsi. Ka majanduskasvu olukorras ja majanduslikult edukates regioonides, kus on rõhuasetus ekspordil, tehnoloogial ja innovatsioonil, tõrjutakse naised enamasti sotsiaal- ja teenindussfääri töökohtadele, kus palgatase pigem väheneb kui kasvab.

4. Meeste ja naiste **koolituskavade struktuuri erinevused**. Naistel on kõrgem üldine- ja ärialane haridustase ja noored mehed omandavad haridust rohkem spetsiifilisemaid kutseoskusi andvate koolitusprogrammide alusel.

5. **Kõrgema haridusega naistele ei ole regioonides piisavalt nende kvalifikatsioonile vastavaid töökohti** ja seetõttu lahkuvad paljud naised peale kõrghariduse omandamist oma kodukohast linnadesse või suurematesse keskustesse. Paljudes regioonides on noorte meeste arv suurem kui noorte naiste arv ning sellega seoses vähenevad noorte meeste võimalused endale partner leida ja pere luua.

6. **Kohalikultasandil välja arendamata sotsiaalne infrastruktuur ja lapsehoiuvõimaluste puudumine** takistavad väikelaste emadel tööturule naasmist.

7. Kohalikul tasandil on **naiste osakaal poliitiliste otsustajate ringis väga väike**, kuna aegunud soorollidest tulenevalt ei aktsepteerita naisi poliitikutena ja otsustajatena.

8. Ruumiplaneerimisel ei ole arvestatud

vajadustega, mis tekivad naistel tulenevalt nende hoolitsejarollist, mida neil igapäevaselt täita tuleb.

Soolise aspekti lisamine planeerimise protsessi

Selleks, et muuta avalik ruum nii meeste kui naiste ja nii poiste kui tüdrukute igapäeva elu vajadustele vastavaks, on vajalik regionaalplaneerimine ümber mõtestada ja tuua sellesse protsessi juurde sooline aspekt.

Ruumilised struktuurid, olles sotsiaalstruktuuride lahutamatu osa, peegeldavad ühiskonna sotsiaalseid, majanduslikke ja poliitilisi struktuure ja soolisi suhteid nendes.

Seoses ühiskonnagruppide erineva juurdepääsuga ressurssidele ja erineva ressursikasutusega on neil ka erinevad võimalused osaleda ja kaasa rääkida avaliku ruumi loomisel, kasutamisel ja kujundamisel. Need, kellel on parem juurdepääs sotsiaalsetele ressurssidele – traditsiooniliselt on need mehed – planeerivad avalikku ruumi, pidades silmas endi vajadusi ja soove. Need, kes on võimu juures, ei määra mitte ainult avaliku ruumi füüsilis-materiaalset kuju, vaid ka diskursuseid, mis defineerivad ruumi kasutuse, juurdepääsetavuse, kättesaadavuse ja sümbolilise tähenduse. Selles mõttes on kõik ruumilised struktuurid soopõhised hirearhitektuurid.

Sootundliku regionaalplaneerimise ülesandeks on anda üksikisikule suurem võim kujundada ja defineerida avalikku ruumi, tugevdades üksikisiku juurdepääsu ressurssidele ja aidates kaasa õiglasemale jaotusele ruumi kasutamisel ja õiglasemale osalusele ruumi kujundamise protsessis.

Selleks, et tagada meeste ja naiste võrdne osalus regionaaltasandi otsustusprotsessides, on vaja dekonstrueerida ruumilise planeerimise teravalt kontrastsed ja funktsionalistlikud mudelid, mis eksisteeriva soolise kultuuri tõttu sisaldavad täiendeid „tüüpiliselt mehelik“ või „tüüpiliselt naiselik“

Regionaalarengu keskne ülesanne on kohalike inimeste elukvaliteedi tõstmine. Parima võimaliku füüsilise elukeskkonna ja teenuste loomine regiooni kõigi elanikegruppide jaoks aitab ühtlasi vähendada teatud gruppide (noored, kõrgharidusega inimesed, naised jt.) väljarännet.

Majanduslikus mõttes võib meeste suurem osalemine hoolitsejarollis vähendada mingil

määral nende sissetulekut. Sotsiaalsest küljest lähtudes aga mehed pigem võivad seeläbi – suureneb nende sotsiaalne kompetents ja samuti võib töökoormuse vähenemine parandada nende elukvaliteeti.

Kokkuvõttes on üldiseks eesmärgiks saavutada suurem meeste ja naiste vaheline sotsiaalne tasakaal.

Sootundliku linnaplaneerimise põhiprintsiibid

1. Multifunktsionaalse linnaruumi loomine, mis vastaks hoolitsejarollist tulenevale vajadusele täita päeva jooksul ühehagselt paljusid erinevaid ülesandeid. Naised vajavad multifunktsionaalset linnaruumi, mis vastaks nende igapäeva elu vajadusele täita paljusid erinevaid ülesandeid. Multifunktsionaalset linnaruumi iseloomustab: lühikesed vahemaad töökoha, kodu, kaupluse, lastehoiu võimaluste jt. Avalike teenuste punktide vahel; sünkroniseeritud infrastruktuur ja teeninduspunktide lahtioleku ajad; turvaline ja hästitoimiv ühistransport.

2. Linn on kõigi jaoks.

Avalik infrastruktuur peab vastama kõigi linnaelanike vajadustele: see ei tohi välistada väikelaste emade, laste, vanurite ega liikumispuuetega inimeste osalemist linnaelus nende liikumisvõimaluste piiratud tõttu. Isikliku transpordivahendi puudumine ei tohiks takistada linnaelust aktiivselt osa võtta. Eriti tundlikud on selles osas lapsed ja vanurid.

Autostumise mõjul on tekkinud elamispiirkonnad, mille elanikud elavad oma sotsiaalset elu väljaspool elukohta. Autostumine nõrgestab kohaliku elanikkonna omavahelisi sotsiaalseid võrgustikke ja avaldab survet infrastruktuurile ning keskkonna kvaliteedile. Oluline on välja arendada hästitoimiv ja turvaline ühistranspordi võrgustik ja turvalised kergliiklusteed.

3. Kohaloleku jõud.

Jätkusuutlik naabruskond koosneb inimestest, kellel on erinevad huvid ja vajadused ning ka erinev majanduslik olukord (aeg, hooldus, oskused, sotsiaalne ja kultuuriline kapital, rahaline seis). Turvalise ja elujõulise naabruskonna aluseks on inimesed, kes on võimelised ja on nõus panustama aega, energiat ja loovust oma kohalolekusse ja sotsiaalsesse võrgustikku kohapeal (näiteks naabrivalve kaudu). Selleks, et naabruskond oleks turvaline ja toetav keskkond laste ja teiste tuge

vajavate inimeste jaoks, peaksid naabrid üksteist tundma, üksteise järele vaatama ja vajaduse korral üksteisele tuge pakkuma.

4. Kohaliku tähtsustamine.

Väikesed perekonnad (üksikvanemaga pered) ja vananev elanikkond tekitavad vajaduse sotsiaalsete võrgustike ja uut tüüpi sotsiaalse solidaarsuse järele – vajadus kogukonna toetuse järele. Hoolitsus peab muutuma kultuuri osaks. Kohalikud naabruskonnad on head lülid informatsiooni, kohaliku kultuuri ja teabe vahendamiseks. Nad saavad luua puhvertsooni paljude tänapäeva ühiskonna probleemide leevendamiseks, nagu isoleeritus, võõrandumine jm. Ühised, nn avalikud eluruumid (puhketoad) elamutes ja elamupiirkondades on oluline potentsiaal selliste sotsiaalsete võrgustike loomiseks.

5. Linnaelanike kaasamine.

Avalikel ruumidel, kus inimesed on harjunud üksteist tundma õppima, koos käima, mõtteid vahetama ja ühiseid seisukohti kujundama, on kogukondades tähtis roll kohalike inimeste kaasamisel linnaplaneerimise protsessi ja oma seisukohtade avaldamisele. Elanike ja kohalike kogukondade tunnustamine võrdväärsete partneritena linnaplaneerimises on olulise tähtsusega.

6. Kohalik majandus.

Võimaluste leidmine kohaliku väikeettevõtluse säilitamiseks ja arendamiseks (poed, teenused, kohalik käsitöö v. tooted jne.), aitab säilitada kohalikku identiteeti, annab tööd kohalikele elanikele ja võimaldab seeläbi eristuda ning tõsta antud asukoha kinnisvara väärtust.

Kasutatud kirjandus

1. Urbanism and Gender: a necessary vision for all. Barcelona, April 28th 2005, www.urbanismeignere.net
2. Principles for a Gender Sensitive Regional Development, E. Aufhauser, Austrian Federal Chancellery, 2003
3. Oxfam (2007) A place for everyone? Gender equality and urban planning, <http://www.oxfam.org.uk>
4. Euroopa Regionaalse/ Ruumilise Planeerimise Harta , Torremolinos 20.05.1983
5. Sustainable Development-New Bearings for the Nordic Countries, Nordic Council of Ministers, Copenhagen 2009, <http://www.norden.org>

Eesti Naisuurimus- ja Teabekeskus (ENUT) on mittetulundusühing, mis on pühendunud naiste ja meeste võrdõiguslikkuse kui ühe põhilise inimõiguse ja üldise huve edendamisele kõigis ühiskonnaelu valdkondades

ENUT visiooniks on naiste ja meeste võrdõiguslikkusel baseeruv kodanikuühiskond, milles ENUTil on oluline roll avaliku sektori, avalikes huvides tegutsevate ühenduste ja erasektori ühendamisel, olles sootemaatiline infoallikas ja kompetentsikeskus ning soouuringute edendaja Eestis.

www.enut.ee